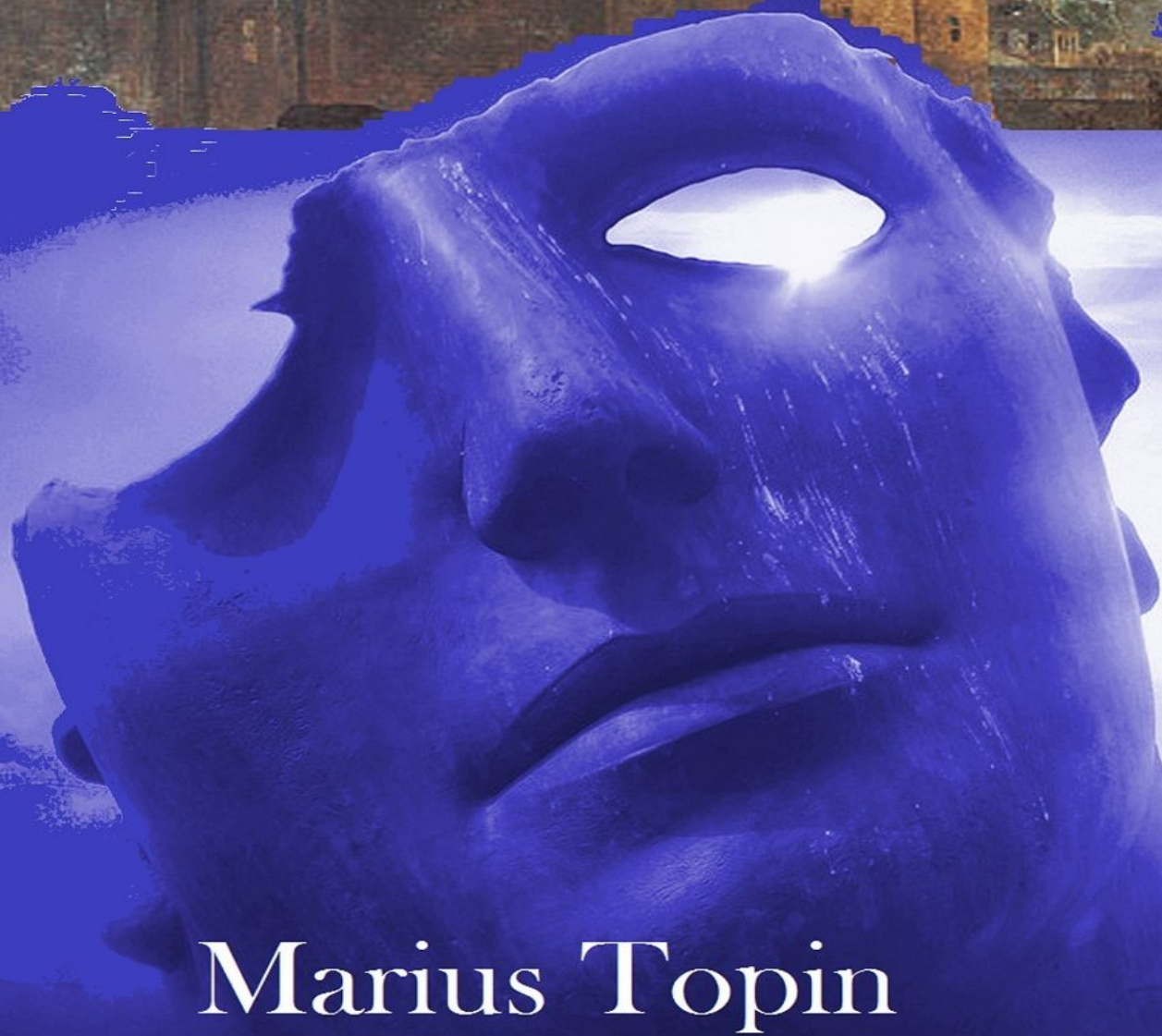

Splendidum družstvo

Marius Topin

Muž se železnou maskou

Muž se železnou maskou

MARIUS TOPIN

Splendidum družstvo • Vražné, Hynčice

Muž se železnou maskou

Copyright © Marius Topin, 1870

Cover © Splendidum družstvo, 2023

Czech Edition © Splendidum družstvo

Vražné, Hynčice, 2023

První el. vydání

ISBN 978-80-7681-240-6 (EPUB)

ISBN 978-80-7681-241-3 (MOBI)

ISBN 978-80-7681-242-0 (PDF)

Z anglického originálu *The man with the iron mask* by Marius Topin, přeložila Tereza Novotná.

Obsah

PŘEDMLUVA

KAPITOLA I.

KAPITOLA II.

KAPITOLA III.

KAPITOLA IV.

KAPITOLA V.

KAPITOLA VI.

KAPITOLA VII.

KAPITOLA VIII.

KAPITOLA IX.

KAPITOLA X.

KAPITOLA XI.

KAPITOLA XII.

KAPITOLA XIII.

KAPITOLA XIV.

KAPITOLA XV.

KAPITOLA XVI.

KAPITOLA XVII.

KAPITOLA XVIII.

KAPITOLA XIX.

KAPITOLA XX.

KAPITOLA XXI.

KAPITOLA XXII.

KAPITOLA XXIII.

KAPITOLA XXIV.

PŘEDMLUVA

Kdyby tato kniha měla sloužit pouze k uspokojení všední zvědavosti, čítala by jen několik stránek. Můj cíl byl vznešenější. Snažil jsem se, neboť se zabývám nejslavnějšími státními vězni, napsat historii hlavních osobností, kteří spatřili *Muže se železnou maskou*. Pokud jde o některé z nich, byl jsem nucen obnažit soukromý život Ludvíka XIII. a Anny Rakouské, a abych vyvrátil obvinění, jimiž byla její památka pošpiněna, neváhal jsem se dotknout některých choulostivých bodů a sledovat její žalobce na půdě, na níž vedli diskusi. Uložil jsem si však povinnost vždy respektovat své čtenáře a ovlivnit jejich úsudek, aniž bych urazil jejich vkus. Sledoval jsem ostatní po celou dobu jejich dobrodružné kariéry a pohnuté existence a některé z nich dokonce i v zajetí, které strávili někdy v monotónní nečinnosti samoty, jindy s rezignací mudrce nebo ještě častěji oživeni odvážnými pokusy o útěk, které neustálá ostražitost těch nejsvědomitějších věznilů vždy zmařila. V tomto díle tak najdeme pohromadě Ludvíka XIII. a Annu Rakouskou, svůdného Buckinghamu a afektovaného Vermandoise, všestranného Monmoutha a dobrodružného Beauforta, zbrklého Lauzuna a Fouqueta, obdivuhodného svou rezignací a křesťanskými

ctnostmi, nešťastného Matthiolyho a Saint-Marse, jehož památka, a dokonce i existence je neoddělitelná od památky jeho vězňitelů.

Jediným a pevným základem této knihy jsou materiály, z velké části nepublikované, které se nacházejí v našich archivech. Po dobu dvou let jsem je shromažďoval v různých depozitářích rukopisů a na ministerstvech i v císařském archivu, v císařské knihovně i v Arsenálu, v Institutu i v Hôtel de Ville jsem se všude setkal s nejsrdečnějším přijetím, nejbezvýhradnější liberálností a neocenitelnou zdvořilostí. Je mou povinností a zároveň potěšením vyjádřit MM. Camille Roussetovi, Galletovi de Kulture, Margrymu, de Beauchesne, Lacroixovi, Ravaissonovi, Sageovi, Audeovi a Readovi své velké díky. Poklady našich archivů jsou nejen zpřístupněny díky dobré vůli jejich správců, ale také usnadňují nahlížení díky pořádku, který tito pánové zavedli mezi množstvím dokumentů pomocí stejně jasných jako důmyslných klasifikací.

Aniž bych obětoval cokoli z nejprísnější přesnosti, snažil jsem se do svého líčení vnést ducha a děj, které jsou vlastní jednotlivcům, jež jsem uvedl na scénu.

Paříž, 8. listopadu 1869

KAPITOLA I.

Mezi četnými teoriemi, které se pokoušejí vysvětlit existenci Muže se železnou maskou, byly některé vymyšleny tak nedbale, pojaty s takovým spěchem a podloženy tak volným způsobem, že nejsou hodny seriózního zkoumání a k tomu, abychom jim učinili zadost, postačí, když se o nich pouze zmíníme. Jsou však i jiné, vzniklé díky geniální inspiraci a podpořené nesporným talentem, které, aniž by byly pravdivé, mají alespoň zdání, že pravdivé jsou. Mezi jinými je nejvíc bez důkazů, ale také nejromantičtější ten, který z Muže se železnou maskou dělá bratra Ludvíka XIV.

“Je mnoho věcí, které všichni říkají, protože už jednou byly řečeny,” poznamenává Montesquieu, což platí zejména o věcech, které hraničí s mimořádností a podivuhodností.

A tak se najde jen málo lidí, kteří si při zmínce o Muži se železnou maskou okamžitě nevybaví bratra Ludvíka XIV. Zda jde o výsledek intriky mezi Annou Rakouskou a vévodou z Buckinghamu, nebo o legitimního syna Ludvíka XIII. a dvojče Ludvíka XIV., na tom pro lidovou představivost příliš nezáleží. Jsou to jen různé odnože systému, který je hluboce zakořeněn ve veřejném mínění a který nebude nevýhodné vyvrátit samostatně, neboť má stále nespočet stoupenců a dotýká se navíc práv, která měli Bourboni na francouzský trůn.

Kdo tento široce rozšířený názor poprvé vyslovil?

A kdo jej oživil v našich dnech?

Jaké důkazy, nebo alespoň jaké pravděpodobnosti se na jeho podporu uvádějí?

O jaké vzpomínky, o jaké spisy se taková domněnka opírá?

Shoduje se s oficiálními dokumenty?

Odpovídá to charakteru Anny Rakouské nebo Ludvíka XIII.?

Je podložena rozumem?

Nejprve Voltaire ve svém díle *Siècle de Louis XIV.*, vydaném v roce 1751, napsal následující řádky, které měly vzbudit živou pozornost a zahájit teorii, kterou dokončil až ve svém *Dictionnaire Philosophique*:

Ludvík XIV. se narodil v roce 1751. Několik měsíců po Mazarinově smrti, došlo k události, která nemá obdoby, a co je neméně podivné, všichni historici ji ignorovali. Na zámek na ostrově Sainte-Marguerite v Provensálském moři byl s největší tajností poslán neznámý vězeň, nadprůměrně vysoký a velmi pohledného a vznešeného vzhledu. Tento vězeň nosil na cestě masku, jejíž bradová část byla opatřena ocelovými pružinami, které mu umožňovaly volně jít s maskou zakrývající obličej. Byl vydán rozkaz zabít ho, kdyby si ji sundal. Zůstal na ostrově, dokud si pro něj na ostrov Sainte-Marguerite nepřišel důvěrník jménem Saint-Mars, guvernér Pignerolu, který byl v roce 1690 jmenován guvernérem Bastily, a nedovedl ho do Bastily, stále maskovaného. Markýz de Louvois ho na tomto ostrově navštívil ještě před jeho odsunem a hovořil s ním vestoje a s úctou, která svědčila o respektu. Toto neznámé individuum bylo odvezeno do Bastily, kde bylo ubytováno tak dobře, jak jen to tam bylo možné. Nic, o co požádal, mu nebylo odepřeno. Největší zálibu měl v neobyčejně jemném

prádle a v krajkách; hrál na kytaru. Měl ze všeho to nejlepší a guvernér si v jeho přítomnosti jen zřídka sedl. Starý lékař z Bastily, který tohoto zvláštního muže často ošetřoval v jeho nemocech, prohlásil, že nikdy neviděl jeho tvář, ačkoli mu prohlédl jazyk i zbytek těla. Byl obdivuhodně stavěný, řekl tento lékař; jeho pleť byla spíše snědá: zaujal člověka pouhým tónem hlasu, nikdy si nestěžoval na svůj stav a nedal najevo, kým by mohl být. Tento cizinec zemřel v roce 1703 a byl pohřben v noci ve farním kostele Saint-Paul. Člověka dvojnásob udiví, že v době, kdy byl poslán na ostrov Sainte-Marguerite, nezmizela z Evropy žádná významná osobnost. Tento vězeň jím bezpochyby byl, neboť krátce po jeho příjezdu na ostrov se odehrálo toto: Sám guvernér pokládá nádobí na stůl a poté, co ho zamkl, se vzdálil. Jednoho dne vězeň psal nožem na stříbrný talíř a vyhodil talíř z okna směrem k lodi, která stála na břehu, téměř u paty věže. Rybář, jemuž loď patřila, talíř sebral a odnesl ho guvernérovi.

Ten se udiveně zeptal rybáře: "Přečetl jste si, co je na tom talíři napsáno, a viděl ho u vás někdo?"

"Neumím číst," odpověděl rybář, "právě jsem ho našel a nikdo ho neviděl. Co je na něm napsáno?" zeptal se rybář. Sedlák byl zadržen, dokud se guvernér nepřesvědčil, že neumí číst a že desku nikdo neviděl.

"Jdi," řekl mu pak, "máš velké štěstí, že neumíš číst!"

Následuje vysvětlení, kterým Voltaire ve svém *Dictionnaire Philosophique* pod jménem svého editora tuto první povídku později doplnil:

Muž se železnou maskou byl nepochybně bratr, a to starší bratr Ludvíka XIV., jehož matka měla onu zálibu v jemném prádle... Právě po přečtení dobových Mémoires, které vyprávějí tuto anekdotu o královně, jsem při vzpomínce na právě tento vkus Muže se železnou maskou přestal

pochybovat o tom, že je to její syn, o čemž mě již přesvědčily všechny ostatní okolnosti. Je známo, že Ludvík XIII. s královnou již delší dobu nežil a že k narození Ludvíka XIV. došlo jen díky šťastné náhodě.

Voltaire pokračuje vyprávěním o tom, že před narozením Ludvíka XIV. se Anně Rakouské narodil syn, jehož otcem nebyl Ludvík XIII. a že tajemství jeho narození svěřila Richelieuovi:

Ale královna i kardinál, stejně proniknutí nutností utajit před Ludvíkem XIII. existenci Muže se železnou maskou, ho nechali vychovávat v tajnosti. Ludvík XIV. o tom až do smrti kardinála de Mazarin nevěděl. Ale tento panovník, když se tehdy dozvěděl, že má bratra, a to staršího bratra, kterého se jeho matka nemohla zříci, který navíc možná měl charakteristické rysy, jež prozrazovaly jeho původ, a když uvážil, že toto dítě, narozené v manželství, nemůže být bez velkých nepříjemností a strašného skandálu prohlášeno za nemanželské po Ludvíku XIII., možná usoudil, že nemůže použít moudřejší a lepší prostředky k zajištění své vlastní bezpečnosti a klidu ve státě, než jaké použil, prostředky, které ho zbavily krutosti, kterou by politika představovala jako nezbytnou pro panovníka méně svědomitého a méně velkorysého, než je Ludvík XIV.

Jaké nepravděpodobnosti, jaké rozpory, jaké omyly se nahromadily na několika stránkách! Tento neznámý, kterého nikdo, dokonce ani jeho lékař, nikdy neviděl bez masky, má tvář popsanou jako "krásnou a ušlechtilou"; Saint-Mars, jmenovaný v roce 1690 guvernérem Bastily a projíždějící celou Francií, aby přivedl vězně, kterému po mnoho let stačil jeden žalářník; tato maska s ocelovými pružinami, která dnem i nocí zakrývala tvář neznámého, aniž by to mělo vliv na jeho zdraví; tato rezignace, která mu bránila stěžovat si

na své postavení a která mu nedovolila, aby někomu dal najevo, kdo je, a tato dychtivost vyházovat z okna stříbrné destičky, na nichž bylo napsáno jeho jméno; tuto zvláštní zálibu v jemném prádle, kterou měla i Anna Rakouská a která prozrazovala jeho původ; tento její spěch přiznat se ke své nevěře svému nepříteli, kardinálu de Richelieuvi; francouzská královna učinila důvěrníkem svého vězení pouze ministerského předsedu; a tyto dvě události, narození a únos královského dítěte, tak dobře utajené, že se o nich nezmiňuje žádná současná paměť: Takové jsou úvahy, které se při čtení tohoto příběhu okamžitě vynoří.

Neméně nepravděpodobné a ještě romantičtější je smyšlené vyprávění o Muži se železnou maskou, které podal sám guvernér a které Soulavie vložil do apokryfních pamětí maršála de Richelieua:

Nešťastný princ, kterého jsem vychovával a střežil až do konce svých dnů se narodil 5. září 1638 o půl deváté večer, když byl král na večeři. Jeho bratr, nyní vládnoucí (Ludvík XIV.), se narodil ve dvanáct hodin dopoledne, během otcovy večeře. Zatímco však narození krále bylo velkolepé a zářivé, narození jeho bratra bylo smutné a pečlivě utajované. Ludvík XIII. byl porodní bábou varován, že královna bude mít druhý porod, a tento dvojí porod mu již dávno předtím oznámili dva pastevcí, kteří v Paříži tvrdili, že pokud královnu přivedou na lůžko dva dauphini, bude to dovršením státního neštěstí. Kardinál de Richelieu, s nímž se král poradil, odpověděl, že pokud by královna přivedla na svět dvojčata, bylo by nutné toho druhého pečlivě skrývat, protože by se jednou mohl chtít stát králem. Ludvík XIII. byl proto ve své nejistotě trpělivý. Když začaly bolesti druhého porodu, přemohly ho emoce. Královně se narodilo druhé dítě "křehčí a hezčí než první". Porodní bába je jím pověřena a kardinál se poté ujal výchovy tohoto

prince, který měl nahradit dauphina, pokud by ten zemřel. Co se týče pastýřů, kteří prorokovali na téma porodu Anny Rakouské, místodržitel už o nich neslyšel mluvit, z čehož usuzuje, že kardinál našel způsob, jak je poslat pryč.

Porodní bába Péronnette vychovávala prince jako vlastního syna a vydávala ho za nemanželské dítě nějakého velkého pána té doby. Kardinál ho později svěřil místodržícímu, aby ho vychovával jako královského syna, a tento místodržící ho odvezl do Burgundska do svého domu. Královna-matka se zřejmě obávala, že kdyby se na narození tohoto mladého dauphina přišlo, vzbouřili by se nespokojenci, protože mnozí lékaři se domnívají, že posledně narozený z dvojčat je ve skutečnosti starší, a tedy právem král. Přesto se Anna Rakouská nedokázala přimět k tomu, aby zničila dokumenty, které toto narození potvrzovaly. Princ se ve svých devatenácti letech seznámil s tímto státním tajemstvím díky pátrání v truhle patřící jeho guvernérovi, v níž objevil dopisy od královny a kardinálů de Richelieua a Mazarina. Aby se však lépe ujistil o svém skutečném stavu, vyžádal si portréty zesnulého a současného krále. Guvernér mu odpověděl, že ty, které má, jsou tak špatné, že čeká, až budou namalovány lepší. Mladík navrhl, aby se vypravil do Saint-Jean de Luz, kde dvůr pobýval kvůli králově sňatku se španělskou infantkou, a porovnal se se svým bratrem. Jeho guvernér ho zdržel a už se od něj neodtrhl.

Mladý princ byl tehdy krásný jako Amor a Amor mu byl velmi užitečný, když mu sehnal portrét jeho bratra, neboť mu ho obstaral sluha, s nímž intrikoval. Princ se poznal a vrhl se ke svému místodržícímu s výkřikem: "To je můj bratr, a tady je to, co jsem já!". Guvernér vyslal ke dvoru posla, aby ho požádal o nové instrukce. Přišel rozkaz uvěznit je oba společně.

“Konečně je známo toto tajemství, které vzbudilo tak živou a všeobecnou zvědavost!” říká Champfort, když si všímá těchto fiktivních *Pamětí* maršála de Richelieua. Tento nesmiřitelný a skeptický muž se nechal tímto výkladem skutečně svést. Mnozí jiní byli přesvědčeni s ním, což je očišťuje; a verze, kterou uvedl Voltaire, byla spíše opomíjena pro verzi Soulavieho.

V našich dnech teorii, která z Muže se železnou maskou činí bratra Ludvíka XIV. podpořili čtyři spisovatelé, kteří mocně přispěli k jejímu oživení a ještě větší popularitě. První dva přenesením na jeviště a třetí vpletením patetického osudu tajemného vězně do děje jednoho ze svých nejgeniálnějších románů se snažili své čtenáře ani ne tak poučit, jako spíše zaujmout, a záměr, který sledovali, se jim zcela podařil. Čtvrtý spisovatel, který spolu s MM. Fournierem, Arnouldem a Alexandrem Dumasem, přijal romantickou teorii, je historik M. Michelet.

Než ukážeme, že tento údajný bratr Ludvíka XIV. nemohl být oním neznámým vězněm, kterého Saint-Mars přivedl v roce 1698 do Bastily, pátrejme, kdy a jak mohla tato teorie vzniknout, a aby bylo její vyvrácení úplné a definitivní, podívejme se, zda jeho narození není stejně smyšlené jako jeho dobrodružství. Tomuto narození jsou přisuzována tři data – v roce 1625, po návštěvě vévody z Buckinghamu, který byl považován za otce Muže se železnou maskou, ve Francii; v roce 1631, několik měsíců po těžké nemoci Ludvíka XIII., která vyvolala obavy z nástupu jeho bratra Gastona Orleánského na trůn; a konečně 5. září 1638, několik hodin poté, co přišel na svět Ludvík XIV.

Jestliže se při tomto pátravém zkoumání dotkneme choulostivých bodů – jestliže ve snaze zničit nespravedlivá obvinění, jimiž byla památka Anny Rakouské pošpiněna, pronikneme hluboko do podrobností jejího soukromého života a života jejího královského manžela – jsme k tomu přitahováni těmi, kteří nás tím, že přenesou debatu na tuto půdu, nutí, abychom je následovali. Bez váhání se dotkneme každé ze vzpomínek, které se nebáli připomenout, a nevynecháme nic, co by mohlo vrhnout světlo na náš důkaz.

KAPITOLA II.

Vévoda z Buckinghamu, kterého Karel I. pověřil, aby do Londýna doprovodil novou anglickou královnu Henriettu-Marii, přijel do Paříže 24. května 1625. Tento brilantní a odvážný šlechtic, který se uměl stát a zůstat vládnoucím oblíbencem dvou povahově i myšlenkově naprosto odlišných králů a který se z velmi skromného postavení vyšvihl na nejvyšší posty ve státě, se těšil po celé Evropě té nejpozoruhodnější slávě. Nevděčil však za to ani tak přízni, kterou ho Jakub I. zahrnul a v níž pokračoval jeho syn, jako spíše svým přitažlivým vlastnostem a romantickým dobrodružstvím. Všeho, co mohla příroda nadělit z půvabu, šarmu a schopnosti, se mu dostalo v hojné míře. Chyběly mu vzácnější dary, které udržují, zato měl všechny ty, které přitahují. Byl dobře stavěný, měl velmi pohlednou tvář, měl hrdé držení těla, aniž by byl povýšený, a uměl podle okolností působit na city, které chtěl sdělit druhým, ale sám je necítil. Během dlouhého pobytu ve Francii se mu podařilo zjemnit ty způsoby, které byly přirozeně jemné, a zdokonalil se ve všech uměních, která ukazují eleganci těla. Vynikal ve zbrani, projevoval se jako zdatný jezdec na koni a tančil se vzácnou dokonalostí. Dobrodružná návštěva Španělska, kterou podnikl s princem z Walesu, zvýšila jeho pověst elegantního frivolníka a úspěchy, které

mu zajistil jeho vzhled a smělost, daly lidem zapomenout na nedostatky neopatrného vyjednavče.

Již během své rané chudoby byl extravagantní a své jmění rozhazoval, jako by vždy žil v bohatství, pro které se zdál být zrozen, a projevoval se nádherou a okázalostí, jakou předtím v podobné míře neznal. Navíc nestálý a opovážlivý, stejně nestálý jako poddajný, bez hloubky názorů, bez souvislostí ve svých projektech, chytrý v udržování se u moci, ale zhoubný pro panovníky, jimž vládl, střídavě nestoudně familiární a neodolatelně přitažlivý, někdy obdivovaný davem pro svou svrchovanou výjimečnost, jindy opovrhovaný pro svou osudovou autoritu, ne nízký, ale prudký ve svých rozmarech, neumějící ani předvídat, ani přijmout překážku a obětující vše své fantazii, neměl žádnou z vlastností státníka, ačkoli mohl mít všechny, které charakterizují dvořana.

Byl očekáván a v Paříži byl přijat s největší zvědavostí. *M. de Buckingham*, napsal Richelieu markýzovi d'Effiat, *ve mně najde přátelství, které by mohl očekávat od opravdového bratra, jenž mu prokáže všechny služby, které si může od kohokoli na světě přát.*

A Ludvík XIII. se nechal slyšet: "Ujišťuji vás, že zde nebudete považován za cizince, nýbrž za pravého Francouze, neboť jste při tomto sňatkovém jednání projevil tak jednotnou náklonnost k blahu a službě oběma korunám, což si o tom myslím, pokud jde o mne, tolik jako král, váš pán. Bude zde velmi vítán a bude mít ke mně přístup při všech příležitostech."

Ode dne svého příjezdu se Buckingham skutečně projevoval jako "pravý Francouz", a to svým způsobem chování, lehkostí a volností svých pohybů. "Vstoupil ke dvoru," říká La Rochefoucauld, "s větší nádherou, vznešeností a velkolepostí, než kdyby byl králem. Doprovázelo ho osm velkých lordů a čtyřadvacet rytířů. K jeho osobě bylo připojeno dvacet gentlemanů a dvanáct pážat a celou jeho suitu tvořilo šest nebo sedm set pážat či doprovodu. Měl k dispozici všechny poklady anglické koruny, které mohl utratit, a všechny její klenoty, které mohl nosit."

Byl ubytován v nádherném hotelu Hôtel de Luynes v ulici Saint-Thomas-du-Louvre, který se tehdy nazýval Hôtel de Chevreuse, *nejbohatěji zařízený hotel, jaký Francie v současnosti má*, píše Mercure, *a po několik dní byli Pařížané oslněni neobyčejným přepychem, který okázalý cizinec předváděl.*

Obdiv u dvora byl stejně živý a Buckingham tam dotáhl liberálnost k extravaganci. Každý z jeho honosných obleků byl pokryt perlami a diamanty, které byly záměrně připevněny tak špatně, že jich spousta odpadla, a vévoda je odmítl přijmout, když mu je přinesli. Jeho marnotratnost, důležitost jeho poslání, svůdnost, která zahalovala jeho dosavadní život, a přívětivost, kterou vždy projevoval, jeho titul cizince, který dodával jeho dokonale francouzským způsobům na pikantnosti, umění zalíbit se, to vše přispělo k tomu, že se stal stejně tak hrdinou města jako dvora.

Omámený úspěchem, který předčil i jeho očekávání, a oslněn nádherou, kterou kolem sebe prozářil, viděl jen francouzskou

královnu hodnou jeho úcty a náhle k ní pocítil nejprudší vášeň. Byl příliš lehkomyšlný, než aby tento cit pohřbil ve svém srdci, a tak ho dával samolibě najevo a jeho smělost rostla s jeho okázalostí. Anna Rakouská byla Španělka a koketa. Chápala galantnost takovou, jakou se její krajanky naučily od Maurů – tu galantnost, “která dovoluje mužům chovat k ženám bez zločinných úmyslů něžné city; která v nich vzbuzuje krásné činy, liberálnost a všechny druhy ctností.”

“Nemyslela si,” říká ten, kdo Annu Rakouskou znal nejlépe, “že by krásné řeči, které se obvykle nazývají upřímnou galantností, kde se neuzavírají žádné konkrétní závazky, mohly být někdy zavrženíhodné.”

A tak shovívavě a bez údivu snášela vášeň, která byla příhodná jejím vzpomínkám na vlast a mládí a která sice lichotila jejímu sebevědomí, ale vůbec neotřásala její ctností. Přijímala tuto poctu marnivosti se samolibostí koketérie, neboť věděla, že je nejkrásnější, nejmocnější a nejhodnější toho, aby ji někdo miloval. Na Buckinghamově straně se objevovala nerozvážná vytrvalost, množící se známky zamilovanosti a dychtivost být jí nablízku; na její straně nesmělé povzbuzování, jemná přísnost a střídavá shovívavost v pohledech připadaly Anně Rakouské jako přirozené a běžné příhody galantnosti, při níž se její čest, ba ani pověst nezdály být vystaveny žádnému nebezpečí. Navíc, jestliže jim četné slavnosti poskytovaly časté příležitosti k vzájemnému setkávání, dvůr, který byl vždy přítomen četným rozhovorům velvyslance s královnou, omezoval a uváděl do rozpaků podnikavou smělost jedné z nich, ale zcela ospravedlňoval důvěru druhé.

Po týdnu věnovaném baletům, banquetům a jezdeckým výkonům se manželka Karla I. vydala 2. června na cestu do Anglie v doprovodu vévody z Buckinghamu, hrabat z Hollandu a Carlisle a vévody a vévodkyně de Chevreuse. Nemocný Ludvík XIII. zůstal v Compiègne, ale Anna Rakouská i Marie Medicejská se v doprovodu velkého počtu francouzských lordů vydali do Amiens. Tam se opět konaly oslnivé sněmy a vévoda de Chaulnes, guvernér provincie, uspořádal třem královnám velkolepé přijetí. Během několika dní se sjela veškerá šlechta z okolí, aby vzdala hold a umocnila lesk zábav a slavností pořádaných guvernérem. Protože ve městě nebyl dostatečně velký palác, aby se v něm všechny tři královny mohly ubytovat, byly ubytovány odděleně a každou z nich doprovázel průvod důvěrníků a pánů, kteří pro ni vytvořili malý dvůr. Buckingham téměř neustále opouštěl svou novou panovnici, aby se mohl ukázat všude, kde byla Anna Rakouská. K jejímu sídlu patřila velká zahrada nedaleko břehu řeky Sommy. Královna a její dvůr se v ní rádi procházeli. Jednoho večera, jako obvykle přilákána krásou tohoto místa a zlákána mírným počasím, si Anna Rakouská v doprovodu Buckinghamu, vévodkyně de Chevreuse, lorda Hollanda a všech dam ze své suity prodloužila promenádu o něco později než obvykle. Zuřivě zamilovaný vévoda, který dospěl k takovému stupni sebevědomí, že se mu zdálo všechno možné, byl velmi něžný, a dokonce se odvážil být dotěrný. Brzký odjezd Henrietty Marie způsobil, že jejich odloučení bylo nevyhnutelné. Příznivě na něj působila padající noc a on využil chvíle izolace způsobené klikací se cestou, vrhl se královně k nohám a chtěl se oddat záchvatům své vášně. Ale Anna se polekala a vnímala nebezpečí, které jí hrozilo,

vydala hlasitý výkřik a Putange, její podkoní, který kráčel několik kroků za ní, se vrhl vpřed a vévodu popadl. Postupně dorazila celá suita a Buckinghamovi se podařilo uprostřed davu uniknout.

Dva dny poté Henrietta Marie opustila Amiens a odjela do Boulogne; Marie Medicejská a Anna Rakouská ji doprovázely k branám města. Anna Rakouská jela v kočáře s kněžnou de Conti. Tam se s ní Buckingham rozloučil. Když se sklonil, aby se s ní rozloučil, přikryl se závěsem u okna, aby skryl slzy, které mu hojně tekly. Královna byla tímto projevem zármutku dojata a princezna de Conti jí řekla, že se může králi zodpovídat za svou ctnost, ale že tolik neudělá za její krutost, neboť má podezření, že její oči pohlížely na tohoto milence s jistým stupněm lítosti.

Příliš vášnivě zamilovaný na to, aby ho odloučení mohlo vyléčit z lásky, a ještě více vzrušený touhou znovu spatřit Annu Rakouskou při vzpomínce na svou hrubou nerozvážnost, se vévoda z Buckinghamu, kterého nepříznivé větry zdržely v Boulogne, náhle vrátil do Amiensu s lordem Hollandem pod záminkou, že má doručit důležitý dopis Marii de Medicis, která kvůli lehké nemoci neopustila toto město. "Zase se vrátil!" řekla Anna Rakouská Nogentovi-Bautruovi, když se dozvěděla tuto zprávu, "myslela jsem, že jsme od něj osvobozeni."

Toho rána jí tekla krev a ležela v posteli, když oba angličtí šlechtici vstoupili do její komnaty. Buckingham, zaslepený vášní, se vrhl na kolena před královniným lůžkem, v extázi objímal pokrývku a k velkému pohoršení ctihodných dam dával najevo prudké city,

kteřé ho vzruřovaly. Hraběnka de Lannoi ho chtěla donutit, aby vstal, a přisně mu řekla, že takové chování není v souladu s francouzskými zvyky. "Nejsem Francouz," odpověděl vévoda a dál, ale vždy v přítomnosti několika svědků, výmluvně vyjadřoval svou náklonnost ke královně. Ta byla ve velkých rozpacích a zpočátku nebyla schopna nic říci; pak si na takovou troufalost stěžovala, ale bez velkého rozhořčení; je pravděpodobné, že její srdce se na výtkách, které vévodovi adresovala, nijak nepodílelo. Příštího dne odjel podruhé do Boulogne a francouzskou královnou už nikdy nespáčil.

Taková je slavná scéna v Amiensu, která poskytlá příležitost k hrubé živelnosti Tallemanta des Réaux a libertinské fantazii kardinála de Retz. Výpovědi La Porta, který byl přítomen, paní de Motteville, která získala informace od očitých svědků, a La Rochefoucaulda, u něhož je méně pravděpodobné, že by projevil zaujatost, nenechávají Annu Rakouskou na pochybách o její nevině. Marie de Medicis, v jejímž zájmu tehdy bylo poškodit ji u Ludvíka XIII., a která tak často bez skrupulí činila, se při této příležitosti nemohla vyhnout tomu, říká La Porte, "aby nesevdčila pravdě a neřekla králi, že na tom nic není; že kdyby snad královna chtěla jednat špatně, bylo by to nemožné, když kolem ní bylo tolik lidí, kteří ji sledovali, a že nemohla zabránit tomu, aby si jí vévoda z Buckinghamu vážil, nebo ji dokonce miloval. Vyprávěla také o řadě podobných věcí, které se jí samé staly v mládí."

Marie Medicejská mohla také uvést příklady ze života samotné Anny Rakouské, která předtím milovala vévodu de Montmorency a

vévodu de Bellegarde, aniž by tím byla pošpiněna její čest. Vzpomínka na Buckinghamovu lásku se všem vryla do paměti hlouběji, protože jeho vášeň byla ohnivější a projevovala se neopatrnými činy. Ale až do konce královnina života, dokonce i po smrti Ludvíka XIII. a za regentství, to bylo v její přítomnosti téma hovoru, kterému spokojeně naslouchala, protože lichotilo jejímu sebevědomí, a které by jistě netolerovala, kdyby se někdo odvážil začít, kdyby pro ni tato vzpomínka byla důvodem k výčtkám. Zdaleka ne všichni lidé s ní o tom důvěrně žertovali s grácií, aniž by ji urazili, protože jí tak mohli připomenout zálibu, která byla dostatečně silná, ale nevedla ji k žádnému provinění. Richelieu, když představoval Mazarina královně, řekl: “Bude se vám líbit, paní, má Buckinghamovy způsoby.”

Vše dohromady směřuje k tomu, aby byla Anna Rakouská zproštěna viny ze zločinu, z něhož byla obviněna během nepokojů ve Frondě a uprostřed nespravedlivých vášní vyvolaných občanskou válkou. Jedině chování Ludvíka XIII. vůči ní a jeho vytrvalý chlad jako by ji odsuzovaly.

Pochází však tento chlad od Buckinghamova pobytu v Paříži?

Byly izolace, v níž Ludvík XIII. často setrval, a jeho přehlížení královnou takové, jak se lidé až dosud domnívali?

Musíme připustit, jak se tvrdilo, důkaz zločinné nevěry, které se úmyslně dopustila buď s Buckinghamem v roce 1625, nebo s neznámou osobou v roce 1630 s cílem, aby mohla v okamžiku smrti Ludvíka XIII, která se tehdy zdála být nevyhnutelná, vládnout

jménem dítěte, jehož měla být enceintou a které se po nečekaném uzdravení krále stalo Mužem se železnou maskou?

KAPITOLA III.

Pomineme-li toto závažné zkoumání, a budeme se zabývat pouze povahou a tajnými myšlenkami osob, které byly takto vzájemně spjaty a jejichž soukromý život byl prohledán, aby se našlo řešení problému Muže se železnou maskou, zjistíme, že velmi silná náklonnost Anny Rakouské k Francii a jejímu králi byla v souladu s nutností politiky. Na rozdíl od toho, co se často stává v případě královských sňatků, povinnosti, které infantce ukládala její hodnost, nebyly proti jejímu citu, a když poprvé překročila francouzské hranice, uskutečnila naději, kterou už dávno pojala a kterou ve svém srdci draze opatrovala. Infantka a dauphin, mezi jejichž narozením byl pouhý osmidenní odstup a kteří byli podle veřejného mínění ihned zasnoubeni, byli předmětem zkoumání a předpovědí všech tehdejších astrologů, kteří hlásali, že když přišli na svět ve stejném znamení, jsou si předurčeni k lásce, i když se možná nespojí. Infantka této věštbě věřila. Brzy ráda poslouchala, jak se o mladém králi mluví, vyhledávala jeho portréty, dávala přednost oděvům francouzského střihu, ochotně nosila náušnice tvořené fleurs-de-lis, a když změny v jednání na chvíli rozhodly, že volba obou vlád padne na její sestru doňu Marii, prohlásila tehdy devítiletá Anna,

“že pokud to tak má být, je rozhodnuta prožít svůj život v klášteře, aniž by se kdy vdala. ”

Když o tři roky později vévoda de Mayenne při odjezdu z Madridu, kam přijel podepsat svatební smlouvu Anny a Ludvíka XIII., se zeptal, co si přeje, aby jejím jménem sdělil francouzskému králi, odpověděla mu: “Že se nesmírně těším, až ho uvidím.” Když tato odpověď šokovala přísnou hraběnkou d’Altamiru, její guvernanku, vykřikla: “Cože! Paní, co si pomyslí francouzský král, až mu M. de Mayenne řekne, že jste pronesla taková slova?” Infantka opáčila: “Paní, učila jste mě, že člověk má být vždy upřímný; neměla byste se tedy divit, když budu mluvit pravdu.”

Dva roky, které uplynuly do jejího odjezdu, nepřinesly žádnou změnu v těchto pocitech. Devátého listopadu 1615 se ve Fontarabii rozloučila se svým otcem Filipem III. s menším zármutkem, než jaký projevil, když jí dovolil konečně odejít, a s hrdostí a spokojeností nová královna, zářící mládím a krásou, překročila Bidassoa na cestě do Bordeaux, kde se zastavil francouzský dvůr. Jakého manžela tam měla potkat?

Velmi odlišné od dojmů princezny Anny byly dojmy Ludvíka XIII. ze sňatku a rodiny, s níž se chystal spojit. Lidé s ním o tomto projektu často a již v raném věku hovořili. První odpovědi dauphina, kterého se ptali od jeho nejútlejšího dětství, by neměly žádný význam. Ale jak rostl, jeho odpor ke všemu španělskému se projevoval s příznačnou energií. Dvakrát odpověděl záporně Jindřichovi IV. na otázku, zda má rád Španěly.

Jednou, když se ho M. de Ventelet zeptal, zda má rád Španěly, odpověděl: "Ne."

"A proč, pane?"

"Protože jsou to tatínkovi nepřátelé."

"A co infantka?" dodal de Ventelet, "milujete ji, pane?"

"Ne."

"Proč, pane?"

"Nechci žádnou španělskou lásku."

Později, když ho jeho kaplan nutil recitovat příkázání, když došel k "Nezabiješ", dauphin vykřikl: "Cože, Španěly ne? Ach ano, Španěly zabiju, protože jsou to papežovi nepřátelé! Rád je porazím!"

A když jeho kaplan poznamenal, že jsou to křesťané, odpověděl: "Smím tedy zabít jen Turky?"

K této averzi, o to významnější, že byla v rozporu s projektem, s nímž jeho okolí obecně souhlasilo, se brzy přidala jistá nechuť ke sňatkům. Ludvík XIII. se narodil s náruživým a chlípným temperamentem svého otce, byl podněcován k následování jeho příkladu rozhovory, které byly často nevázané, někdy obscénní, ale podařilo se mu tyto rané sklony upravit silou vůle a schopností reflexe, která byla vskutku vzácná. Byl od přírody pozorovatel, málo mluvil a ještě méně se smál. Obvykle byl vážný a to ve chvílích, kdy byl důvod k velkému veselí. Všechno, čeho si všiml, se mu hluboce vrylo do paměti a umožnilo mu po letech obdivuhodně trefně odpovídat na otázky, které ho někdy uváděly do rozpaků. Jeho mladá představitost byla brzy zasažena zvláštními účinky, které královo chování vyvolávalo u dvora. V kolébce ho často navštěvovala nejen jeho matka, ale i zavržená manželka Jindřicha IV.

a jeho četné milenky. Všechny se někdy ocitly shromážděny kolem něj, ty druhé se pyšnily náklonností svého pána, Marie Medicejská byla podrážděná, žárlila a dávala to najevo. Záležitostí těchto velmi otevřených intrik byly dauphinovy společnice; on si je však instinktivně ošklivil. Udeřil je bez motivu, nechtěl je mít u svého stolu, naprosto je odmítal nazývat sestrami, a když se ho Henrich IV. poté, co ho zbil, aniž by překonal tento nepřekonatelný odpor, zeptal na důvod, odpověděl: "Protože to nejsou mamčiné děti."

Tato nenávisť ke všemu, co souviselo s nemanželstvím, byla jistě příčinou cudné zdrženlivosti, která měla charakterizovat zejména syna Jindřicha IV. a otce Ludvíka XIV. Od jeho nemanželských sourozenců se tato averze rozšířila i na jejich matky, které kvalifikoval velmi pohrdavě, a na intriky, do nichž byly zapleteny. "Budeš stejně záletný jako král?" zeptala se ho jednoho dne jeho chůva. "Ne," odpověděl po chvíli přemýšlení. A když se ho zeptala, zda je zamilovaný, odpověděl: "Ne, lásce se vyhýbám."

Zejména po smrti Jindřicha IV. se projevíly sklony mladého krále. Svého otce něžně miloval, mnohem více než Marie Medicejská, která navíc nikdy neprojevovala staršímu synovi přílišnou náklonnost. Důstojně oplakával jeho násilnou smrt a ještě dlouho poté, když v Louvru slyšel jednu z písní zesnulého krále, šel stranou a vzlykal. Ale jestliže ještě jako dítě oceňoval slávu Jindřicha IV. a sdílel jeho vlastenecké cítění, jestliže byl hrdý na jeho vítězství, mlčky obviňoval Francii, která tehdy v činech a ještě více v jazyce činila z francouzského dvora jeden z nejhrubších v Evropě. Jako král by tyto excesy netoleroval. Projevoval se otevřeně přísně v řeči a

skromně v jednání, zakazoval ve své přítomnosti obscénní písně a skandální rozhovory, a aby se vyhnul jakékoli zámince k nim, ostře odpovídal svému místodržícímu M. de Souvré, když s ním chtěl mluvit o sňatku: “Nenechte nás o tom mluvit, pane.”

Přesto bylo nutné o tom mluvit a vydat se do Bordeaux. Ludvík XIII., kterému tehdy bylo patnáct let, měl ještě dlouho vkus a záliby z dětství. Oddával se jim, aby odvedl svou mysl od svatebních oslav. Choval ptactvo, vyzbrojoval své pány a zařadil je do bdělého a disciplinovaného oddílu; pak asistoval v radě, relevantně odpovídal na deputace, které mu byly předloženy, a tak mísil prosté dětské zábavy s vážným plněním svých královských povinností. Mnohem méně si přál plnit své manželské povinnosti, přesto však projevoval vůči infantce, ať už ze sebeúcty, nebo z pocitu slušnosti vůči cizincům, kteří ji k němu přiváděli, pozornost, jež překvapovala a okouzlovala dvůr.

Vydal se vstříc kočáru, ve kterém jela, projevoval zvědavost a potěšení, že ji vidí, a při prvních rozhovorech, které s ní vedl, byl nesmělý, ale pozorný a zdvořilý. To bylo vše, a pokud na okamžik ovládal způsoby galantního a pozorného kavalíra, v žádném případě neprojevoval chování milence. Během večera po slavnostním obřadu zůstal netečný k pobídkám M. de Grammont a Marie Medicejská musela vynaložit svou autoritu, aby ho přiměla odjet za Annou Rakouskou. Ani po čtyřech letech se sňatek neuskutečnil a tato událost, po níž vroucně toužil francouzský dvůr, zklamáný královým chladem, španělský dvůr, který v tomto pohrdání viděl